

Laguskottets betänkande

1981/82: 3

om förmånsrätt för royalty vid konkurs

Motionen

I motion 1980/81:893 av Georg Andersson m. fl. (s) yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till ändring av konkurslagen innebärande att författare för upplupen förfallen royalty ges förmånsrätt vid konkurs.

Motionärerna framhåller att författaren i sin egenskap av rörelseidkare vid förlagskonkurs endast har ställning som en leverantör, oaktat hans situation närmast är jämförbar med de anställdas. Författarens rätt till upplupen royalty hänförs därför till oprioriterade fordringar. Enligt ett avgörande av högsta domstolen gäller detta även om den aktuella royaltyfordran uppkommer till följd av att konkursboet fortsätter förlagsverksamheten. Vid en förlagskonkurs står således författarna, som i allmänhet är låginkomsttagare, utan ekonomiskt skydd. Motionärerna hänvisar vidare till att Sveriges författarförbund krävt att författarna för upplupen förfallen royalty skall ges förmånsrätt i konkurs. Motionärerna anser detta krav berättigat.

Remissyttranden över motionen har avgivits av statens kulturråd, Sveriges advokatsamfund, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS), Sveriges tonsättares internationella musikbyrå (STIM), Sveriges författarförbund, Svenska bokförläggareföreningen, Föreningen Sveriges läromedelsproducenter och Svenska musikförläggareföreningen.

Gällande rätt

När konkurs inträffar skall konkursgäldenärens skulder betalas i en viss ordning, den s. k. förmånsrättsordningen. Bestämmelser om i vilken ordning olika fordringar skall betalas finns i 1970 års förmånsrättslag (FRL), vilken trädde i kraft den 1 januari 1972.

FRL skiljer mellan särskilda och allmänna förmånsrätter. De särskilda förmånsrätterna (4–8 §§) gäller både vid utmätning och konkurs, belastar endast viss egendom och har i princip inbördes företräde efter den ordning vari FRL anger dem. Särskild förmånsrätt följer bl. a. med fastighets- och företagsinteckning.

De allmänna förmånsrätterna (10–13 §§) gäller endast vid konkurs och avser all egendom som ingår i gäldenärens konkursbo. Den inbördes ordningen mellan dessa bestäms av paragrafernas följd. Fordringar som har allmän förmånsrätt enligt en och samma paragraf har inbördes lika rätt (14 §). Enligt 10 § FRL har till en början vissa fordringar, som står de egentliga konkurskostnaderna nära, allmän förmånsrätt. Det är här fråga om

borgenärs kostnad för att sätta gäldenären i konkurs och för beslut att dödsbos egendom skall avträdas till förvaltning av boutredningsman samt begravnings- och bouppteckningskostnad, när gäldenären avlidit före konkursbeslutet. Hit hör även vissa andra arvodes- och kostnadsersättningsar. I 11 § FRL regleras därefter allmän förmånsrätt för fordran på skatt och allmän avgift – det s. k. skatteprivilegiet. Slutligen regleras i 12 och 13 §§ FRL den förmånsrätt som arbetstagare har i arbetsgivarens konkurs för sin fordran på lön eller pension, det s. k. löneprivilegiet.

Särskild förmånsrätt har med visst undantag företräde framför allmän förmånsrätt (15 §). Fordringar utan förmånsrätt, dvs. oprioriterade fordringar, har inbördes lika rätt (18 §). Det innebär att varje borgenär får betalt i förhållande till fordringsbeloppet. Om egendom, vari särskild förmånsrätt gäller, inte räcker till för fordringen skall återstoden av fordringen behandlas som fordran utan förmånsrätt.

Om efter konkursbrottet konkursboet fortsätter att driva konkursgäldenärens rörelse blir därav föranledda fordringar att betrakta som fordringar mot konkursboet, s. k. massafordringar. Sådana fordringar har företräde framför de fordringar som riktar sig mot konkursgäldenären.

Högsta domstolen har 1966 (NJA 1966 s. 241) prövat om författares fordran på royalty utgör massafordran, när ett förlags konkursbo säljer författares böcker. I det aktuella fallet hade ett förlagsbolags konkursbo i bokhandeln sålt böcker som bolaget enligt förlagsavtal framställt före konkursutbrottet. I rättegång mot konkursboet yrkades skyldighet för detta att utge royalty belöpande på försäljningen under konkursen. HD konstaterade att, när konkursboet sålt exemplar av de verk som det var fråga om, hade något intrång i författarnas spridningsrätt icke skett, eftersom försäljningarna innefattades i den rätt till spridning som genom förlagsavtalen överlåtits till bolaget. Fordran på royalty i anledning av sådan försäljning måste anses ha uppkommit genom förlagsavtalet och således före egendomsavträdet, ehuru den först efter detta kunnat göras gällande. HD konstaterade vidare att det inte heller eljest hade åberopats någon omständighet, på grund varav de ifrågavarande fordringarna skulle utgöra massagäld i konkursen. Talan emot konkursboet ogillades därför.

1980 års förlagsavtal

Den 18 januari 1980 slöt Sveriges författarförbund och Svenska bokförläggareföreningen ett s. k. ramavtal för förlagsavtal mellan författare och bokförläggare. Genom ramavtalet, som gäller fr. o. m. den 1 april 1980, har parterna fastställt de villkor som skall gälla för förlagsavtal mellan medlemmar i förbundet och föreningen. Ramavtalet innehåller bl. a. följande.

Författaren upplåter genom förlagsavtal till förläggaren ensamrätt att i bokform utge författarens verk på svenska språket. Alla andra rättigheter

förblir författarens. Om inte annat överenskommits äger sedan förläggaren bestämma antalet upplagor och dessas storlek. Förlagsavtalet består – med vissa angivna undantag – så länge utgivningen pågår, dock längst intill utgången av femte året efter det år senaste upplaga utgivits.

Om förläggaren försätts i konkurs upphör förlagsrätten med omedelbar verkan. Skulle förläggaren inställa sina betalningar, bjuda ackord eller – i fråga om aktiebolag – träda i likvidation, äger författaren omedelbart säga upp avtalet. Förläggaren har dock i dessa fall rätt att fullfölja utgivningen på avtalade villkor beträffande exemplar av verket som finns i lager vid tidpunkten för nämnda åtgärder.

Författarens ersättning vid bokutgivning utgår i form av royalty beräknad på bokens pris (F-priset, dvs. det av förlaget åsatta nettopriset exkl. moms som gäller vid försäljning från förlaget till återförsäljare). Royaltyn kan vara av två slag, produktionsroyalty och försäljningsroyalty. Produktionsroyalty innebär att förläggaren i anslutning till utgivningen genast betalar ersättning för hela den framställda upplagan. Sådan royalty får parterna dock avtala om endast om första upplagan uppgår till minst 8 000 exemplar eller om verket har fler än tre författare. Vid försäljningsroyalty utgår ersättningen per försålt exemplar. Av den beräknade royaltyn för första upplagan skall förläggaren i förskott utan återbetalningsskyldighet erlagga minst en tredjedel såsom garantibelopp. I övrigt sker betalning efter årliga avräkningar. Avräkningsdag är den 31 mars och avser försäljning fr. o. m. den 1 april föregående kalenderår. Enligt avräkningen upplupen royalty är förfallen till betalning under oktober månad efter avräkningsdagen.

För förlagsavtal, som är slutet i enlighet med ramavtalet, gäller med vissa undantag att förläggare på utgående royalty erlagger sociala avgifter enligt lagen om allmän försäkring.

Remissyttranden

Sveriges advokatsamfund avstyrker bifall till motion 893. Övriga remissinstanser tillstyrker motionen. Svenska bokförläggareföreningen, Sveriges tonsättares internationella musikbyrå (STIM) och Svenska musikförläggareföreningen framhåller att förmånsrätt bör tillkomma även vissa andra med författarna jämställda rättsinnehavare.

Sveriges advokatsamfund förklarar sig dela den i förarbetena till FRL uttalade principen att fordringar bör ges förmånsrätt till betalning endast om verkligt starka skäl finns för detta. De skäl som anförs i motionen är enligt samfundets mening inte av sådan styrka att de motiverar en lagändring.

Statens kulturråd framhåller att det svenska samhället har, både ur upphovsrättslig och kulturell synvinkel, visat vilja att tillvarata såväl litteraturens som dess utövares ställning och intressen. Det kan här räcka med att erinra om bibliotekersättningen och det statliga litteraturstödet, två

reformer som var för sig utgör en förutsättning för dagens litteraturutgivning. Inom det rättsområde som berörs av motion 893 väntar enligt kulturrådet emellertid frågan om författarens ställning alltså på en socialt och kulturpolitiskt godtagbar lösning. De förlagsanställda omfattas av förmånsrätten och den statliga lönegarantin, medan upphovsmannens royaltfordran uppfattas såsom oprioriterad. Detta innebär att denna utpräglade låginkomstgrupp på vilken förlagsverksamheten beror vid en konkurs i praktiken ej har del i boet.

Efter en redogörelse för 1980 års förlagsavtal påpekar kulturrådet att avtalet innebär att författaren i normalfallet satsat inkomsten av den förväntade försäljningen på förlagets ekonomiska ställning minst ett år framåt i tiden. Samtidigt måste emellertid författaren räkna med att rättsligt betraktas såsom leverantör och att upplupen royalty vid en eventuell konkurs därför är en oprioriterad fordran. Detta gäller också om konkursförvaltaren utnyttjar förlagsavtalets spridningsrätt och fortsätter försäljningen till förmån för konkursboets prioriterade fordringar.

Kulturrådet erinrar vidare om att – förutom den, i jämförelse med förlagsbranschens övriga leveransvillkor, osedvanligt långa kredittiden – författare i de flesta fall inte har den branschkunskap eller de medel till hands som erfordras för att avgöra ett förlags kreditvärde. Redan på grund av sin yrkesroll befinner sig således flertalet författare i underläge. Nuvarande ordning tycks därför enligt kulturrådet, orimligt nog, innebära att samhället underförstått räknar med att författaren skall vara villig att ta en hög kreditrisk utan att ens ha möjlighet att värdera sitt risktagande.

I diskussionen har, anför kulturrådet, den invändningen framkommit att långivning och leverantörskrediter till förlag skulle kunna äventyras om författarna medgavs förmånsrätt. Förlagens lagertillgångar skulle därigenom förlora i betydelse som säkerhet, vilket i sin tur skulle resultera i ett ökat antal konkurser. Bortsett från att ett förlags konkurslager numer utgör en alltför bräcklig tillgång för att spela en nämnvärd roll vid bedömningen av ett förlags kreditvärdighet, förefaller resonemanget besynnerligt. Det kunde från samma utgångspunkt hävdas att förmånsrättslagen inte borde gälla för förlagsanställda.

Det är enligt kulturrådet inte osannolikt att författarkårens fortsatta riskvillighet kan ifrågasättas. Den efter hand ökande medvetenheten om det nuvarande rättslägets konsekvenser kan enligt kulturrådets uppfattning – grundad på erfarenheter av förlagskonkurser som berört kulturrådets verksamhet – på sikt leda till att upphovsmannaorganisationen ser sig tvingad till att på facklig grund skapa ett underlag gällande olika förlags möjligheter att uppfylla ingångna avtal.

En sådan utveckling skulle enligt kulturrådet vara ur många synpunkter olycklig. Redan nu har små och mindre kapitalstarka förlag svårt att behålla sina mer framgångsrika författare. De större förlagens marknadsföringskapacitet etc. drar efter hand till sig de författare som ha anledning att vänta sig

ett större ekonomiskt utbyte av sin verksamhet. En förstärkning av denna tendens skulle få svåröverskådliga kulturpolitiska konsekvenser. De mindre förlagen skulle i ännu högre grad tvingas att spela rollen av andrahandsförlag vilket naturligtvis skulle minska deras bärkraftighet.

På grund av det anförda tillstyrker kulturrådet förslaget om förmånsrätt för författares royalt vid konkurs.

Svenska bokförläggareföreningen anför att en förändring av förmånsrättslagen i enlighet med motionens förslag skulle innebära att förfallna royaltfordringar vid förlagskonkurs jämställs med anställdas lönefordringar. Föreningen hänvisar därefter till den i förlagsavtalet intagna bestämmelsen att den av författaren till förlaget upplåtna förlagsrätten upphör med omedelbar verkan om förlaget försätts i konkurs och kan uppsägas av författaren vid vissa andra obestånd. Föreningen påpekar att författarna genom denna regel har fått möjlighet att behålla kontrollen över utnyttjandet av deras verk efter en förlagskonkurs samt i vissa andra lägen av akut ekonomiskt obestånd hos ett förlag. Denna i ett centralt ramavtal reglerade ordning för förlagsrättens återgång i vissa fall får enligt föreningen ses som ett uttryck för förlagens vilja att avtalsvägen förbättra författares ställning vid förlagskonkurs. Den i motionen föreslagna lagändringen ligger i linje med detta synsätt, varför föreningen saknar anledning motsätta sig att det i motionen väckta förslaget bifalls.

Avslutningsvis påpekar föreningen att i motionen berörs endast författares ställning vid förlagskonkurs. Föreningen önskar i sammanhanget erinra om att även andra upphovsmän, t. ex. fotografer och illustratörer, i vissa fall kan ingå avtal med förlag där ersättningen utgår i form av royalt i samma ordning som vanligtvis gäller för författare. En ändring av förmånsrättslagen i enlighet med motionens förslag synes därför böra omfatta såväl författare som andra upphovsmän.

Enligt *Sveriges författarförbund (SFF)* har författarnas ställning i förlagskonkurs sedan decennier varit föremål för författarorganisationens uppmärksamhet och föranlett flera framställningar till statsmakterna. Det är därför med stor tillfredsställelse som SFF noterar motionsinitiativet.

SFF erinrar om att före 1980 års ramavtal gällde mellan bokförläggareföreningen och författarorganisationerna principerna i det s. k. nordiska normalkontraktet från 1947. Detta byggde helt på systemet med försäljningsroyalt med – efter vissa justeringar i samband med hävandet av den s. k. bruttoprisdispensen – samma avräkningssystem som 1980 års avtal. Det nya systemet med produktionsroyalt leder enligt SFF till snabb betalning och säkerställer alltså relativt väl författaren mot försämringar av förlagets ekonomi. Emellertid innefattar systemet uppenbara risker för båda parter och får därför enligt ramavtalet endast användas i begränsad utsträckning.

Det allt övervägande antalet förlagskontrakt bygger därför – och kommer att i framtiden bygga – på försäljningsroyalty. Avräkningssystemet vid försäljningsroyalty innebär en "kredittid" på mellan 1,5 och 0,5 år. Enligt SFF ligger det i sakens natur att en så lång kredittid ger författaren små möjligheter att skydda sig mot konsekvenserna av en eventuell försämring av förlagets ekonomiska ställning. Rättsfallet från 1966 har enligt SFF föranlett författarna att söka åstadkomma ändring av rättsläget. Det har därvid påpekats att förlagsverksamheten bygger på författarnas insatser och att det därför vore rimligt att vid förlagskonkurs jämställa deras anspråk med de anställdas krav på inestående lön. Särskilt stötande har det framstått att löner i samband med avveckling av konkursen utgör massafordran medan royaltyn för de under samma avveckling försålda bokexemplaren inte bara förmenats ställning som massafordran utan t. o. m. ansetts vara helt oprioriterade fordringar. Senast SFF vände sig till statsmakterna i denna sak var 1979 då Nordiska Författarrådet på de nordiska författarorganisationernas uppdrag hos de nordiska regeringarna påkallade lagstiftning i frågan.

Under slutet av 1970-talet och början av innevarande decennium har SFF fått ökade erfarenheter av hur det föreliggande rättsläget drabbar författarna. I någon av de nyligen inträffade förlagskonkurserna har SFF visserligen kunnat agera med framgång, men detta har berott på tillfälligheter, bl. a. att motparterna sökt skaffa sig förmåner genom uppenbart intrång i författarnas upphovsrätt. SFF har alltså i dylika fall kunnat agera utanför den rent konkursrättsliga sfären. I andra fall har SFF:s ansträngningar att rädda så mycket som möjligt åt författarna ej fått avsedd effekt, eftersom SFF mot sig haft strikt kommersiella intressenter som – såsom det visat sig – sökt författarnas medverkan enbart för att stärka sin egen ställning inför ett förlags hotande konkurs. I den senaste mera uppmärksammade konkursen förlorade författarna sålunda omkring en halv miljon kronor och enstaka författare gick miste om uppemot 30 000 – 40 000 kr. i redan intjänad men ännu ej utbetald royalty. Dessa belopp kan synas blygsamma men skall enligt SFF ses mot bakgrund av att den senaste inkomstundersökningen (1977) beträffande kulturarbetare gav vid handen att medelinkomsten för helt yrkesverksamma författare låg vid 27 600 kr. om året.

SFF anser att det inte kan betraktas som obefogat att karakterisera den nuvarande situationen som djupt orättvis. Författarnas arbete är grundläggande för hela förlagsverksamheten och en avyttring av inneliggande boklager är ofta förutsättningen för att själva konkursen alls skall ge något överskott. Det borde därför framstå som rimligt att författarna får samma del i dylikt överskott som de anställda, dvs. förmånsrätt. Det finns också starka sociala och kulturpolitiska skäl att även i övrigt jämställa upplupen författarroyalty med intjänad lön. Således bör författarna göras delaktiga av den statliga lönegarantin. Mot bakgrund av det anförda vill SFF starkt understryka behovet av en utredning med syfte att förbättra författarnas ställning i förlagskonkurs. SFF tillstyrker därför varmt motionen med

och lönegarantilagen som problemen måste lösas.

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS) anför att det genom motionen aktualiserade problemet berör specifikt författarna och andra – t. ex. tonsättare – som av sina motparter får ersättning i form av royalt. Det är därför enligt KLYS rimligt att de organisationer som företräder dessa upphovsmän i första hand utvecklar sina synpunkter på frågan. KLYS har tagit del av Författarförbundets yttrande och vill i allt instämma i vad där anförts.

KLYS, som är en samarbetsnämnd för samtliga kulturarbetargrupper, har att medverka till en skälig fördelning av tillgängliga resurser på de olika grupperna. Det ligger i sakens natur att KLYS då ofta får ta hänsyn till i vad mån någon viss grupp är särskilt utsatt, ekonomiskt och socialt. Det ligger därför i KLYS uppenbara intresse att man på olika sätt genom lagstiftning kan stärka enskilda gruppers rättsliga ställning. En dylik förstärkning inom ett legalt regelsystem kan därför anses ingå i KLYS allmänna fördelningspolitiska strävanden. Den nu aktualiserade frågan är naturligtvis i den totala kulturarbetarekonomin av mindre omfattning. Men varje åtgärd som kan leda till ekonomiska och sociala förbättringar för någon eller några grupper inom kollektivet har dock betydelse för helhetsbilden. KLYS vill därför understryka att en lösning av dessa problem kan få positiva återverkningar för kulturarbetarna i gemen.

Föreningen svenska läromedelsproducenter (FSL) anför att den föreslagna ändringen av förmånsrättslagen ligger i linje med den ambition förlagen har att i möjligaste mån förbättra upphovsmännens situation i samband med förlagskonkurser. Mot denna bakgrund finner FSL det naturligt att tillstyrka förslaget i motionen.

STIM, som har att bevaka kompositörers, bearbetares, författares och musikförlags rättigheter vid offentligt framförande och vid inspelning av skyddade verk, förklarar sig ha tagit del av KLYS och författarförbundets remissyttranden. STIM ansluter sig till dessa yttranden och vill särskilt understryka att royaltfordringar uppstår också för andra rättsinnehavare än författare – t. ex., när det gäller STIM:s och dess dotterföretag NCB:s bevakning, för kompositörer och bearbetare. Det kan t. ex. gälla royalt som inkasseras från grammofonproducenter för framställning av grammofonskivor, band m. m. En allsidig utredning bör därför göras i syfte att bereda alla rättsinnehavargrupper förmånsrätt i samband med konkurs.

Svenska musikförläggareföreningen har tagit del av STIM:s yttrande och ansluter sig till detta. Föreningen vill särskilt betona vikten av att alla olika rättsinnehavargrupper kan beredas förmånsrätt i konkurs.

Utskottet

Utskottet behandlar i betänkandet en motion om förmånsrätt för royalty vid konkurs.

När konkurs inträffar skall konkursgäldenärens skulder betalas i en viss ordning, den s. k. förmånsrättsordningen. Bestämmelser härom återfinns i 1970 års förmånsrättslag. Lagen skiljer mellan särskilda och allmänna förmånsrätter. Allmän förmånsrätt följer bl. a. med arbetstagares fordran på lön som förfallit till betalning tidigast ett år före konkursen. De särskilda förmånsrätterna belastar endast viss egendom medan de allmänna förmånsrätterna avser all egendom som ingår i gäldenärens konkursbo. Särskild förmånsrätt har i princip företräde framför allmän förmånsrätt. Fordringar utan förmånsrätt, dvs. oprioriterade fordringar, har inbördes lika rätt. Det innebär att varje sådan borgenär får betalt i förhållande till fordringsbeloppet.

Om konkursboet fortsätter att driva konkursgäldenärens rörelse blir därav föranledda fordringar att betrakta som fordringar mot konkursboet, s. k. massafordringar. Sådana fordringar skall betalas innan utdelning kan ske till konkursgäldenärens borgenärer.

I motionen anförs att författarna, som i allmänhet är låginkomsttagare, har en mycket dålig ställning i en förlagskonkurs. De har ingen förmånsrätt för sin fordran på vid konkursutbrottet upplupen royalty. Inte heller har i rättspraxis fordran på royalty som uppkommer genom att konkursboet fortsätter förlagsverksamheten betraktats som massafordran. Detta innebär att författarens rätt till upplupen royalty, oavsett om den uppkommit före eller efter konkursutbrottet, hänförs till oprioriterade fordringar. Enligt motionärerna är det inte rimligt att författarna skall stå utan ekonomiskt skydd vid förlagskonkurs. De yrkar därför att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan lagändring att författare för upplupen förfallen royalty ges förmånsrätt vid konkurs.

Som framgår av redogörelsen ovan (s. 2) för 1980 års förlagsavtal utgår författares ersättning vid bokutgivning som regel i form av försäljningsroyalty, dvs. royalty per försålt exemplar. Av den beräknade royaltyn för första upplagan erlägger förläggaren i förskott minst en tredjedel som garantibelopp. I övrigt sker betalning efter årlig avräkning. Avräkningsdag är den 31 mars och avser försäljningen fr. o. m. den 1 april föregående år. Enligt avräkningen upplupen royalty är förfallen till betalning under oktober månad efter avräkningsdagen. Förlagsavtalet innebär således att författaren får vänta mellan 1,5 till 0,5 år på betalning för försålda exemplar av hans verk. Såsom Författarförbundet påpekat har författaren under denna långa tidsrymd små möjligheter att skydda sig mot konsekvenserna av en eventuell försämring av förlagets ekonomiska ställning.

Enligt utskottets mening skiljer sig en författares ställning gentemot förlaget från vad som normalt gäller mellan borgenär och gäldenär i

näringsverksamhet. I själva verket kan författaren i sin egenskap av borgenär snarare jämföras med en förlagsanställd. Med hänsyn härtill finns det skäl som talar för att författaren ges förmånsrätt för upplupen royalty. Samtliga remissinstanser har också ställt sig positiva till motionärernas önskemål.

Som framgår av remissyttrandena finns det även andra grupper på det upphovsrättsliga området som får ersättning för sina prestationer på motsvarande sätt som författarna, t. ex. fotografer och illustratörer. Även beträffande dessa grupper kan förmånsrätt för upplupen royalty anses motiverad.

En ändring av förmånsrättslagen i nu angivna hänseende synes dock inte böra genomföras utan en närmare utredning. Utskottet förordar att en sådan utredning kommer till stånd. Vad utskottet nu anfört med anledning av motionen bör ges regeringen till känna.

Utskottet hemställer

att riksdagen med anledning av motion 1980/81:893 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om förmånsrätt för upplupen royalty.

Stockholm den 13 oktober 1981

På lagutskottets vägnar

LENNART ANDERSSON

Närvarande: Lennart Andersson (s), Bernt Ekinge (fp), Inger Lindquist (m), Ivan Svanström (c), Stig Olsson (s)*, Elvy Nilsson (s), Joakim Ollén (m)*, Arne Andersson i Gamleby (s), Martin Olsson (c), Ingemar Konradsson (s), Olle Aulin (m)*, Owe Andréasson (s), Marianne Karlsson (c), Bengt Silfverstrand (s) och Margot Håkansson (fp).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

